

УДК 7.01:111.852:75(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2025.38.1.5>

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ КРАСИ, ГАРМОНІЇ ТА СЕКСУАЛЬНОСТІ В МИСТЕЦТВІ ТА ФІЛОСОФІЇ

Бончук Роман Олегович

аспірант кафедри образотворчого мистецтва та реставрації,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: megabonchuk13@gmail.com, orcid: 0009-0007-1800-819X

Анотація. У статті досліджено феноменологічну природу краси, гармонії та сексуальності як взаємопов'язаних категорій естетичного досвіду в мистецтві та філософії. Висвітлено історико-філософську еволюцію уявлень про красу від античних концепцій міри й пропорції до феноменологічних інтерпретацій ХХ–ХХІ ст., у межах яких краса постає подією свідомості, гармонії, принципом упорядкування пережитого різноманіття, а сексуальність – енергією духовно-тілесного самовираження.

Мета дослідження полягає у феноменологічному аналізі категорій краси, гармонії та сексуальності як естетичних і духовних вимірів людського буття, а також в осмисленні їх просторового втілення в мистецтві.

Методологія. Методологія дослідження ґрунтується на феноменологічному підході, який дає змогу розглядати красу, гармонію та сексуальність як способи свідомого переживання буття. Використано герменевтичний, історико-порівняльний і культурологічний методи для аналізу еволюції естетичних категорій, а також елементи психоаналітичної, когнітивної та нейроестетичної інтерпретації з метою пояснення механізмів емоційного й духовного впливу мистецтва на людину.

Результати. З'ясовано, що краса, гармонія та сексуальність утворюють єдину феноменологічну систему, у якій краса постає подією свідомості, гармонія – принципом упорядкування буття, а сексуальність – енергією духовно-тілесного самовираження. Простежено історичну еволюцію цих понять від античних концепцій міри й пропорції до сучасного розуміння краси як екзистенційного досвіду, виявлено їх відображення у творах мистецтва різних епох та показано, що через поєднання чуттєвого і духовного мистецтво стає засобом пізнання гармонії людського буття.

Наукова новизна. Здійснено цілісний феноменологічний аналіз категорій краси, гармонії та сексуальності як взаємопов'язаних модусів естетичного досвіду. Запропоновано авторську модель їх «триєдності», у якій краса трактується як акт духовного одкровення, гармонія – як принцип упорядкування буття, а сексуальність – як енергія творчого самовираження.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані у сфері мистецтвознавства, естетики, культурології та філософії для глибшого аналізу художніх творів і процесів сприйняття. Запропонована феноменологічна модель краси, гармонії та сексуальності може слугувати методологічною основою для викладання гуманітарних дисциплін, розроблення мистецьких і освітніх

програм, а також для практик, спрямованих на розвиток естетичного, емоційного й духовного досвіду особистості.

Ключові слова: феноменологія, краса, гармонія, сексуальність, тілесність, естетичний досвід, мистецтво, філософія, духовність, символізм.

ВСТУП

Проблематика феноменології краси, гармонії та сексуальності належить до центральних у системі сучасного гуманітарного знання, оскільки відображає процеси переосмислення природи естетичного досвіду, тілесності й духовності в умовах культурної та світоглядної трансформації ХХІ ст. У традиційній естетиці краса розглядалася як об'єктивна властивість досконалих форм або як результат відповідності між частинами і цілим, проте феноменологічна філософія запропонувала інший вимір – розуміння краси як події свідомості, у якій відкривається істина буття через сприйняття. Гармонія перестає бути статичною пропорцією і постає динамічною структурою, що формується у процесі переживання, а сексуальність не редукується до біологічного чи психоаналітичного рівня, а осмислюється як форма духовно-тілесного саморозкриття людини.

Прагнення людини осмислити закони буття, розшифрувати структуру дійсності й виявити глибинні принципи гармонії належить до найдавніших імпульсів філософської та мистецької свідомості. В історії культури мистецтво функціонувало як дзеркало історії, у якому відбивалися духовна еволюція людства, трансформація цінностей і моральних орієнтирів. У формах скульптури, архітектури, театру, кінематографа, живопису та літератури простежується не лише естетичний ідеал епохи, а й філософський пошук гармонії між людиною і всесвітом, між зовнішньою формою та внутрішнім змістом. Особливо показовим є феномен жіночої сексуальності, що в різні історичні періоди набував протилежних значень – від сакралізованого возвеличення як утілення творчої сили життя до демонізації і репресії в епохи домінування аскетичних або патріархальних моделей мислення. Амбівалентність цього явища відображає символічну природу тілесності, у якій зосереджено не лише соціальні та моральні уявлення, а й універсальні архетипи краси, гармонії та творчого саморозкриття буття. Звернення до аналізу художніх образів і символів, що передають подібну динаміку, дає змогу виявити закономірності культурної еволюції та глибше зрозуміти роль краси і гармонії як феноменів, здатних розкрити сутність універсальних законів світобудови.

Наукова складність проблеми полягає у тому, що сучасна культура одночасно деконструє класичні уявлення про красу й гармонію та прагне до нової їх інтеграції на рівні досвіду. Під впливом постмодернізму, цифрової естетики, феміністичної й тілесно-орієнтованої філософії відбувається зміщення акцентів від об'єкта до суб'єкта, від форми до процесу сприйняття, від естетичної норми до екзистенційного переживання. У цій ситуації виникає потреба у феноменологічному аналізі краси, гармонії та сексуальності як взаємопов'язаних способів буття свідомості у світі, що дає змогу відновити цілісність розуміння естетичного досвіду людини.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблематика феноменології краси, гармонії та сексуальності активно розробляється у філософії, культурології, психології та мистецтвознавстві, де дослідники прагнуть осмислити природу естетичного досвіду як форми пізнання світу. Сучасні праці засвідчують відхід від традиційних раціоналістичних концепцій прекрасного до феноменологічного підходу, що розглядає красу як подію свідомості, у якій відбувається розкриття буття через інтенціональний акт сприйняття. У сучасному західному філософському дискурсі увагу до феноменології краси привертають роботи Б. Кудакх і Т. Роалд [13, с. 45], де краса розглядається як досвід тілесної присутності у світі, що інтегрує емоційне, чуттєве та духовне. А. Демут пропонує інтерпретацію краси як онтологічного виявлення гармонії свідомості і дійсності, наголошуючи на єдності естетичного і феноменологічного досвіду [9, с. 82]. Схожий напрям розвиває А. Хойос Моралес [11, с. 81–99], який досліджує феномен природи як естетичний і феноменологічний простір саморозкриття буття.

Тілесно-антропологічний аспект феноменології естетичного осмислюється у працях Г. Чміль і Н. Корабльової. Українські автори аналізують тіло як комунікативну та символічну структуру, у якій зосереджено взаємодію духовного і матеріального. Вони підкреслюють, що тілесність є не лише біологічним явищем, а й формою смислотворення, у якій розгортається феноменологічний вимір краси та сексуальності [6, с. 19].

Дослідження феноменології естетичного досвіду в контексті художньої творчості представлено у статті С. Ділея [8, с. 80], де показано, як художній текст стає простором тілесного і духовного переживання істини. Водночас аналіз українського літературного матеріалу, запропонований Ф. Штейнбуком, розкриває амбівалентність еротичного начала в національній культурі як простору боротьби між сакральним і профанним [6, с. 20].

Інший напрям феноменологічного осмислення краси представлений у дослідженні Л. Перловського [16, с. 26], де запропоновано когнітивну модель естетичного досвіду, у якій краса постає як результат гармонізації внутрішніх когнітивних структур. Схожий підхід демонструють Бін Цзян та Кріс де Райке [12, с. 15], які розробляють поняття структурної краси як закономірності, що поєднує об'єктивні пропорції і суб'єктивне сприйняття.

МЕТА

Здійснити комплексне феноменологічне дослідження категорій краси, гармонії та сексуальності як взаємопов'язаних способів пізнання буття у філософському, психологічному та мистецькому вимірах. Завданням є виявлення історико-філософських етапів становлення цих понять, аналіз їх відображення у творах мистецтва різних епох, а також визначення ролі тілесності, духовності та емоційності у формуванні естетичного досвіду людини.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Феноменологічне осмислення категорій краси, гармонії та сексуальності потребує, насамперед, термінологічного уточнення, оскільки кожне із цих понять має складну багатовимірну структуру, що формується на перетині онтологічного, естетичного, психологічного та культурологічного вимірів. Їхній зміст змінювався впродовж історії філософії, відображаючи духовні пошуки людини, естетичні ідеали епохи та способи сприйняття буття через чуттєвий досвід. Саме тому у феноменологічному підході вони розглядаються не як сталий набір характеристик, а як живі феномени, через які свідомість відкриває істину світу.

Термін «краса» (грец. kallos, лат. pulchritudo) упродовж історії філософської думки означав не лише естетичну якість предмета, а й спосіб розкриття істини через споглядання. У Платона краса постає як відблиск вічної ідеї, що пробуджує у душі спогад про світ ідей; Арістотель визначав прекрасне як поєднання порядку, симетрії та визначеності.

У добу Відродження краса ототожнювалася з пропорційністю і рівновагою форм, а Іммануїл Кант у «Критиці здатності судження» пов'язував її з безкорисливим задоволенням, яке не має утилітарної мети, але викликає відчуття гармонійного співвідношення частин і цілого [15].

Філософське пізнання феномену краси оформилося в окрему галузь знання – естетику, термін якої уперше ввів німецький філософ Олександр Готліб Баумгартен для позначення нового розділу філософії, що досліджує природу чуттєвого пізнання. Початкові уявлення про естетичне базувалися переважно на чуттєвому сприйнятті дійсності, що визначало її як сферу емоційного і тілесного досвіду. Уже Іммануїл Кант у працях «Критика чистого розуму» та «Критика здатності судження» систематизував естетичне мислення, виокремивши категорії прекрасного і піднесеного. Якщо прекрасне, за Кантом, має форму і межі, то піднесене виходить за будь-які окреслення, репрезентуючи безмежність і внутрішню свободу духу [7, с. 45].

У подальшій еволюції естетика втратила суто сенсуалістичний характер і перетворилася на науку про закони краси, мистецтва та творчості. Вона охопила як чуттєвий, так і духовний досвід людини, пояснюючи гармонію між формою та змістом, матеріальним і трансцендентним. Особливе значення у формуванні сучасного розуміння краси відіграло мистецтво, яке поступово набуло самодостатності в добу Відродження, коли художня діяльність звільнилася від теологічних настанов і набула автономного статусу, адже у цей період сакральні сюжети почали осмислюватися через реалістичну форму, що призвело до секуляризації естетичного досвіду. Фрідріх Шиллер у «Листах про естетичне виховання людини» трактував естетику як форму пізнання, що поєднує моральне, духовне і чуттєве начала людини [19, с. 7]. У XX ст. Менлі Голл у праці «The Secret Teachings of All Ages» (1928) розкриває красу як наслідок споглядання ритму, симетрії та гармонії, у яких відображається космічна впорядкованість. Гармонія у цьому контексті постає структурним компонентом краси, а симетрія і ритм найповніше виявляються в архітектурі та музиці, де вони функціонують як універсальні принципи впорядкування простору та часу [10, с. 54].

Емпіричний характер сприйняття краси найповніше розкривається в мистецтві: живописі, скульптурі, ансамблях і особливо

у вітражах. Олдос Гакслі детально описував «магію» світла, яке проходить крізь кольорові фрагменти скла й збирає розрізнене у цілісний образ; мозаїчність такого споглядання корелює з тим, як свідомість збирає «картину світу». Симетрія тут працює як заснова рівноваги: порушення міри руйнує естетичну цілісність, тоді як збережений баланс підтримує форму й сенс [20, с. 15].

Жиль Делез і Фелікс Гваттарі пропонують ризоматичну модель: множинні центри й динамічні зв'язки теж здатні породжувати гармонію (аналог Інтернет-мереж). Нейроестетика, за В.С. Рамачандраном, уточнює «ознаки досконалості»: симетрію, порядок, ритм, метафору та дозовану гіперболізацію [17, с. 132]. У межах теми сексуальності й любові мистецтво часто працює через сублімацію (З. Фройд, також Й. Брейер) та напруження з «Тінню» (К. Юнг) – від міфологічних історій Зевса й Деметри або Клеопатри та Цезаря до модерних біографічних пар Далі й Гала, Фріда Кало та Дієго Рівера; ефект співпереживання підсилюють «дзеркальні» нейрони й феномен, відомий як «синдром Стендаля».

Поняття гармонії (грец. *harmonia* – поєднання, узгодженість) історично пов'язане з уявленням про космічний порядок і цілісність буття. Для піфагорійців гармонія означала числове співвідношення, що визначає лад Всесвіту, а у Платона – принцип упорядкування душі й держави. В епоху Відродження гармонія тлумачилася як прояв божественного задуму, втілений у «золотій пропорції» людського тіла. Гегель у своїй естетиці розглядав гармонію як момент діалектичної єдності протилежностей у розвитку духу, тобто як динамічну взаємодію форми та змісту, індивідуального й загального [1, с. 67].

Гармонія у філософсько-естетичному вимірі постає як цілісність і внутрішня узгодженість усіх аспектів людського буття: духовного, тілесного та соціального. Її сутність полягає у злагоді між тілом і душею, у рівновазі між раціональним та емоційним, матеріальним і духовним початками. Як зазначає [4, с. 39], гармонія є станом, у якому людина досягає внутрішньої рівноваги, цілісності переживань і впорядкованості дій, що забезпечує її здатність до гармонійного співіснування з довкіллям. Водночас дисгармонія, зауважує дослідник, постає як руйнування цієї єдності, коли внутрішня система особистості втрачає узгодженість, а душевна структура зазнає дезорганізації. Дисгармонійний стан у цьому сенсі не лише порушує рівновагу між тілом і свідомістю,

а й свідчить про втрату духовного центру, який утримує людину в стані єдності з навколишнім світом. Отже, гармонія не є пасивним станом спокою, а динамічним процесом упорядкування внутрішнього і зовнішнього світів людини.

Категорія сексуальності має складний культурно-антропологічний характер і значно виходить за межі біологічного. Якщо у класичній філософії вона здебільшого редукувалася до природного потягу, то у ХХ ст. завдяки працям З. Фрейда, Ж. Лакана, М. Фуко, Ю. Крістєвої та Ж. Дельоза сексуальність стала осмислюватися як соціокультурний феномен, що структурує людську суб'єктивність. Для М. Мерло-Понті сексуальність – це не інстинкт, а спосіб пізнання світу через тілесність, форма буття «у світі» не лише розумом, а й усім чуттєвим еством. У феноменологічній перспективі еротичне не є редукованим до тілесного, а виступає способом духовного діалогу, у якому тіло стає посередником істини [14, с. 168].

У межах теми любові та сексуальності мистецтво розкриває глибинні психологічні процеси, пов'язані із сублімацією, яку Зигмунд Фройд розглядав як механізм перетворення сексуальної енергії на творчу, а Йозеф Брейер – як форму психічного перенесення, що знімає напруження й вивільняє приховані потяги. У цьому контексті творчий акт стає своєрідним трансформатором лібідозної енергії у форму естетичного досвіду. Карл Густав Юнг, своєю чергою, пов'язував мистецтво із взаємодією свідомого і підсвідомого, де «Тінь» уособлює витіснені сторони людської психіки, що виявляються через образи, еротичні символи та художні архетипи [5]. У цьому сенсі сюжет любові й сексуальності стає не лише емоційним, а й духовним простором самопізнання, у якому зливаються потяг, ніжність, боротьба та трансцендентність. Історія мистецтва пропонує низку прикладів такої взаємодії – від міфологічних оповідей про Зевса і Деметру, Клеопатру і Цезаря до модерних біографічних союзів, у яких любов набуває метафізичного виміру, як у Далі й Гали чи Фріди Кало й Дієго Рівера.

Нейроестетика доповнює це пояснення, розкриваючи, що сприйняття любові й еротизму в мистецтві ґрунтується на роботі «дзеркальних» нейронів, які забезпечують емпатичне співпереживання емоцій персонажів або образів [18, с. 131]. Механізм емпатійного співпереживання, зумовлений активністю «дзеркальних» нейронів, здатен провокувати інтенсивні фізіологічні реакції,

зокрема феномен, відомий як «синдром Стендаля», коли надлишок естетичних вражень спричиняє стан емоційного потрясіння та ейфорії. Унаслідок цього мистецтво, звертаючись до теми сексуальності, не лише репрезентує тілесність, а й актуалізує духовно-психічну енергію людини, трансформуючи чуттєве у метафізичне [2].

Таким чином, у феноменологічному контексті краса, гармонія та сексуальність розглядаються не як окремі естетичні або моральні категорії, а як взаємопов'язані способи виявлення буття людини у світі. Вони формують цілісну структуру досвіду, у якій краса є актом відкриття, гармонія – актом упорядкування, а сексуальність – актом тілесного й духовного співбуття зі світом, що дає змогу говорити про феноменологію краси як про онтологію людського досвіду, у якій поєднуються чуттєвість, інтенціональність і творчість.

Як уже зазначалося вище, мистецтво є найповнішим віддзеркаленням естетичного досвіду людства, у якому візуалізується пошук гармонії, духовності та тілесності. Відповідно до цього, аналіз художніх творів різних епох дає змогу простежити, як філософські уявлення про красу трансформувалися у конкретних формах образотворчої мови. В античному мистецтві, зокрема в скульптурах Поліклета «Дорифор» і Праксителя «Афродіта Кнідська», відображено ідеал пропорційності, ритму й рівноваги, що уособлює гармонію тіла та духу. У цьому розумінні античне мистецтво утверджує космічну ідею міри, де тілесність не суперечить духовному, а, навпаки, є його видимим утіленням.

У середньовічному мистецтві на відміну від античного акцент зміщується на символічне й сакральне [3, с. 12]. Як свідчить аналіз іконографічних канонів, краса втрачає земний вимір і постає знаком божественного світла. Ікона Богородиці у візантійській традиції не зображує тілесність, а виражає духовну присутність, використовуючи умовність лінії, площинність і золоте тло як метафору вічності. Таким чином, гармонія тут ототожнюється з духовним порядком, а естетичне – із проявом святості.

У ренесансному мистецтві відбувається повернення до людиноцентризму. Прикладом може слугувати «Весна» Сандро Ботічеллі, де краса має багатозначний зміст – від тілесної витонченості до духовного натхнення. У «Давиді» Мікеланджело гармонія пропорцій тіла поєднується з внутрішньою силою характеру – символом духовної перемоги над хаосом. Згідно із цим, мистецтво Ренесансу демонструє рівновагу між формою і змістом,

тілесним і божественним, чуттєвим і метафізичним.

Бароко розкриває красу як драматичний рух, динаміку та емоційне напруження. У «Екстазі святої Терези» Дж.Л. Берніні гармонія переходить у стан внутрішнього збудження, а тілесність і духовність переплітаються в одному переживанні. Аналогічно, у живописі Караваджо чуттєвість тілесної форми поєднується з трагічним світлом духовного одкровення. У такий спосіб мистецтво цієї доби розширює межі естетичного, включаючи еротичне як форму божественної енергії.

Новий час і доба Просвітництва привносять до мистецтва раціональну гармонію та симетрію. У живописі класицизму Ж.Л. Давід «Клятва Гораціїв» краса набуває морального змісту, поєднуючи етичне й естетичне. Проте вже у романтизмі Ф. Гойя, Е. Делакруа переважає ідея внутрішньої свободи й емоційного піднесення, де гармонія не статична, а драматично напружена.

У XX ст., як свідчать результати аналізу модерного мистецтва, поняття краси й гармонії зазнають радикального переосмислення. У творчості Густава Клімта «Поцілунок» чуттєвість перетворюється на декоративну символіку, де сексуальність підноситься до рівня сакрального обряду. У полотнах Амедео Модільяні тілесність зберігає спокій і медитативність, набуваючи метафізичного спокою. У творах Сальвадора Далі «Народження бажання», «Метаморфоза Нарциса» сексуальність трансформується в архетипічний образ несвідомого, що виявляє юнгіанські мотиви тіні та лібідо.

Отже, аналіз творів різних епох дає змогу зробити висновок, що феномени краси, гармонії та сексуальності у мистецтві відображають не лише естетичні смаки, а й глибинні філософські структури буття. Зміна художніх форм засвідчує перехід від сакрального до антропоцентричного, від гармонійного до множинного, від ідеалу до досвіду. У цьому сенсі мистецтво не просто ілюструє філософські концепції, а є їхньою живою лабораторією, у якій розкривається онтологічний і психологічний зміст краси як способу пізнання світу.

При цьому спільним залишався зв'язок між тілесним і духовним началами, який у мистецтві найповніше реалізувався через феномен сексуальності. У зв'язку із цим доцільно перейти до глибшого аналізу сексуальності як феномену естетичного переживання, що синтезує філософський, психологічний і мистецький аспекти пізнання краси та гармонії.

На нашу думку, узагальнюючи здійснений теоретико-естетичний і культурологічний аналіз, феноменологічна сутність краси, гармонії та сексуальності утворює єдину систему духовно-чуттєвого пізнання, у якій кожен елемент має власне смислове навантаження, але повноцінно розкривається лише у взаємодії з іншими, отже, гармонія та сексуальність функціонують як три координати людського досвіду, що дають змогу досягнути багатовимірності буття через чуттєві, інтелектуальні й духовні акти.

Краса, на нашу думку, є онтологічним центром усієї естетичної системи. Вона постає не як властивість речей, а як форма духовного відкриття, момент одкровення, у якому людська свідомість уловлює істину буття через образ, звук чи дотик. У феноменологічному вимірі краса – це подія зустрічі свідомості зі світом, акт прозріння, у якому виявляється смислова глибина речей. Вона поєднує у собі споглядання й творення, розум і почуття, раціональне й ірраціональне. Тому краса є способом буття людини у світі, через який здійснюється духовне самоствердження та пошук універсального сенсу.

Гармонія, своєю чергою, виконує структурно-організаційну функцію, забезпечуючи порядок у різноманітті та міру у вираженні. Її сутність полягає у поєднанні протилежностей, у досягненні рівноваги між формою і змістом, тілесним і духовним, емоційним і раціональним. У мистецькому вимірі гармонія виступає як архітектоніка світу, вона надає структурі динамічності, ритму, логіки, водночас зберігаючи внутрішню цілісність. У філософському сенсі гармонія є метафорою впорядкованості всесвіту, що віддзеркалюється у внутрішньому ладі людини. У психологічному – це відчуття рівноваги, яке виникає під час естетичного переживання, коли хаос сприйняття перетворюється на впорядкований смисловий образ.

Сексуальність у цій триєдиній системі набуває енергетично-екзистенційного змісту. Вона є джерелом життєвої сили, імпульсом до творення, який спрямовує людину до самопізнання і духовного зростання. На відміну від біологічного потягу естетично осмислена сексуальність – це не лише чуттєва, а й символічна мова, у якій тіло виступає знаком духовної енергії. Саме у цій площині формується зв'язок між еротичним і сакральним, між бажанням і творчістю. Сексуальність у мистецтві набуває значення метафори життєдайності, внутрішнього пульсу, що визначає динаміку естетичного процесу. Через неї людина переживає не лише потяг, а й глибинну єдність

із буттям – гармонію між природним і культурним, матеріальним і духовним. Взаємодія цих трьох начал формує універсальний механізм естетичного досвіду, де духовне відкривається через тілесне, а форма стає посередником істини.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало можливість зробити висновок, що феноменологія краси, гармонії та сексуальності відображає цілісну природу естетичного досвіду людини. У цій системі краса виконує функцію духовного одкровення, гармонія – принцип впорядкування багатоманітності форм, а сексуальність – енергію творчого становлення, через яку розкривається єдність тілесного й духовного вимірів буття. У сукупності ці категорії утворюють триєдину структуру людського самопізнання, де чуттєвість, інтелект і духовність перебувають у стані взаємодоповнення.

Результати дослідження підтверджують, що у феноменологічному підході краса перестає бути об'єктивною властивістю речей і набуває онтологічного змісту як спосіб явлення істини у свідомості. Гармонія, своєю чергою, постає не лише як математична пропорція чи естетична рівновага, а як динамічна взаємодія форм і смислів, що забезпечує цілісність сприйняття світу. Сексуальність виявляється не редукованою до інстинкту, а інтерпретується як символічна мова духовно-творчої енергії, у якій формується людська ідентичність і переживається глибинний зв'язок з універсумом.

У підсумку можна стверджувати, що мистецтво, філософія та психологія виявляють єдність у трактуванні краси як феномена, який поєднує духовне та матеріальне. Візуальні, звукові та літературні форми стають засобом феноменологічного розкриття буття, де тілесність виступає посередником істини, а гармонія – законом внутрішньої впорядкованості світу. Таким чином, феноменологія краси є не лише естетичною, а й антропологічною концепцією, що описує людину як центр духовного, тілесного та креативного універсуму.

Перспектива подальшого вивчення феноменології краси, гармонії та сексуальності вбачається у розширенні міждисциплінарного підходу, який поєднує філософську, психологічну, культурологічну та мистецтвознавчу методологію. Подальше дослідження може бути спрямоване на виявлення зв'язку між феноменологічним досвідом краси і морально-етичними цінностями, що формують духовну культуру сучасної людини.

Доцільним є також глибше дослідження взаємозв'язку між естетичним переживанням і психологічними механізмами емпатії, катарсису та самопізнання, що дасть змогу осмислити красу не лише як філософську категорію, а й як дієвий чинник формування цілісної особистості.

Перспективним напрямом є порівняльне вивчення концепцій краси та гармонії у західній і східній філософських традиціях, що сприятиме виявленню універсальних закономірностей духовного досвіду людства. У межах отриманих результатів також варто продовжити аналіз художніх форм репрезентації тілесності та сексуальності як способів вираження екзистенційних і творчих пошуків людини.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Гурлева Т.С. Дослідження поняття «гармонія» в аспекті життєвих смислів особистості. *Психологічний часопис*. 2018. № 6. С. 67–81.
- [2] Дубровська М. Синдром Стендаля – психічний розлад чи прояв надчутливості? *MOZHNA*. URL: <https://mozhna.space/blog/syndrom-stendalya--psykhichnyy-rozlad-chy-proyav-nadchutlyvosti>
- [3] Протас М. Мистецтво посткультури: тенденції, ризики, перспективи. Київ : ІПСМ НАМ України, 2020. 432 с.
- [4] Психофізіологічні закономірності професійного самоздійснення особистості : монографія / О.М. Кокун та ін. ; за ред. О.М. Кокуна. Київ : Педагогічна думка, 2015. С. 16–51.
- [5] Тінь у психології: подорож до глибин власного «Я». *Портал Езотера*. URL: <https://esotera.space/spiritual/psychology/shadow-in-psychology/>
- [6] Чміль Г.П., Корабльова Н.С. Тіло як реальність у знаковій системі екранної культури та сексуальність як її ідеологія. *Культурологічна думка*. 2020. № 17. С. 19.
- [7] Beck L.W. *Early German Philosophy*. Cambridge, MA : Belknap Press, 1969. 342 p.
- [8] DeLay S. «Right Perception, Right Worship»: Beauty and Life-Affirmation in Marilynne Robinson's Phenomenological Fiction. *Zeal: A Journal for the Liberal Arts*. 2024. Vol. 3, No. 1. P. 80–92.
- [9] Démuth A., Démuthová S. One Phenomenological Approach to Beauty. *European Scientific Journal*. February 2018. Special Edition. P. 82–94. DOI: <https://doi.org/10.19044/esj.2018.c3p7>
- [10] Hall. M.P. *The Secret Teachings of All Ages: An Encyclopedic Outline of Masonic, Hermetic, Qabbalistic and Rosicrucian Symbolical Philosophy*. Los Angeles: Philosophical Research Society. 1928. 245 p. URL: https://archive.org/details/thesecretteachingsofallages_202003
- [11] Hoyos Morales A. As If It Were Nature. A Phenomenological Reading of the Concept of Natural Beauty. *Continental Philosophy Review*. 2025. Vol. 58. P. 81–99. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11007-024-09652-9>
- [12] Jiang B., de Rijke C. *Structural Beauty: A Structure-based Approach to Quantifying the Beauty of an Image*. 2021. 15 p. URL: <https://arxiv.org/pdf/2104.11100>
- [13] Kudahl B., Roald T. Touched by beauty: a qualitative inquiry into phenomenology of beauty. *Continental Philosophy Review*. 2024. Vol. 57. P. 45–61. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11007-024-09667-4>
- [14] Merleau-Ponty M. *Phénoménologie de la perception*. Paris : Gallimard, 1945. 531 p.
- [15] Pappas N. *Plato's Aesthetics*. The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2025 Edition) eds. Edward N. Zalta, Uri Nodelman. Stanford University, 2024. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2025/entries/plato-aesthetics>
- [16] Perlovsky, L. Beauty and Art. Cognitive Function, Evolution, and Mathematical Models of the Mind [Electronic resource]. *WebmedCentral Psychology*. 2010. Vol. 1, No. 12. URL: http://www.webmedcentral.com/article_view/1322
- [17] Ramachandran, V.S. Neuroaesthetics: A Coming of Age Story. *Journal of Cognitive Neuroscience*. 2011. Vol. 23, Issue 1. P. 132–135.
- [18] Rizzolatti, G., Fadiga, L., Gallese, V., & Fogassi, L. Premotor cortex and the recognition of motor actions. *Cognitive Brain Research*. 1996. Vol. 3, No. 2. P. 131–141. DOI: [https://doi.org/10.1016/0926-6410\(95\)00038-0](https://doi.org/10.1016/0926-6410(95)00038-0)
- [19] Schiller, F. *Über die ästhetische Erziehung des Menschen in einer Reihe von Briefen*. Stuttgart: Reclam, 1794. 117 p.
- [20] Visionary Experience. *The Library*. URL: <https://www.organism.earth/library/document/visionary-experience>.

REFERENCES

- [1] Hurlieva, T.S. (2018). Doslidzhennia poniattia «harmonii» v aspekti zhyttievych smysliv osobystosti [Study of the concept of «harmony» in the aspect of personal life meanings]. *Psykhologichnyi chasopys*, (6), 67–81. [in Ukrainian].
- [2] Dubrovska, M. (n.d.). *Syndrom Stendalya – psykhichnyi rozlad chy proiav nadchutlyvosti?* [Stendhal syndrome – mental disorder or manifestation of hypersensitivity?]. *MOZHNA*. Retrieved from <https://mozhna.space/blog/syndrom-stendalya--psykhichnyy-rozlad-chy-proyav-nadchutlyvosti> [in Ukrainian].
- [3] Protas, M. (2020). *Mystetstvo postkultury: tendentsii, ryzyky, perspektyvy* [The art of postculture: tendencies, risks, perspectives]. Kyiv: Instytut problem suchasnoho mystetstva NAM Ukrainy. [in Ukrainian].
- [4] Kokun, O.M., Klymenko, V.V., Korniyaka, O.M., & Malkhazov, O.R. (Eds.). (2015). *Psykhofiziologichni zakonirnosti profesiinoho samozdiisnennia osobystosti* [Psychophysiological regularities of professional self-realization of personality]. Kyiv: Pedagogichna dumka. [in Ukrainian].
- [5] Tin u psykhologii: podorozh do hlybyn vlasnoho «Ya» [Shadow in psychology: journey into the depths of one's self]. (n.d.). *Portal Ezotera*. Retrieved from <https://esotera.space/spiritual/psychology/shadow-in-psychology/> [in Ukrainian].

[6] Chmil, H.P., & Korablova, N.S. (2020). Tilo yak realnist u znakovii systemi ekrannoi kultury ta seksualnist yak yii ideolohiia [The body as reality in the sign system of screen culture and sexuality as its ideology]. *Kulturolohichna dumka*, (17), 19–25. [in Ukrainian].

[7] Beck, L.W. (1969). *Early German philosophy*. Cambridge, MA: Belknap Press. [in English].

[8] DeLay, S. (2024). «Right perception, right worship»: Beauty and life-affirmation in Marilynne Robinson's phenomenological fiction. *Zeal: A Journal for the Liberal Arts*, 3(1), 80–92. [in English].

[9] Démuth, A., & Démuthová, S. (2018). One phenomenological approach to beauty. *European Scientific Journal*, Special Edition (February), 82–94. <https://doi.org/10.19044/esj.2018.c3p7> [in English].

[10] Hall, M.P. (1928). *The secret teachings of all ages: An encyclopedic outline of Masonic, Hermetic, Qabbalistic and Rosicrucian symbolical philosophy*. Los Angeles: Philosophical Research Society. Retrieved from https://archive.org/details/theseccreteachingsofallages_202003 [in English].

[11] Hoyos Morales, A. (2025). As if it were nature: A phenomenological reading of the concept of natural beauty. *Continental Philosophy Review*, 58, 81–99. <https://doi.org/10.1007/s11007-024-09652-9> [in English].

[12] Jiang, B., & de Rijke, C. (2021). Structural beauty: A structure-based approach to quantifying the beauty of an image. Retrieved from <https://arxiv.org/pdf/2104.11100> [in English].

[13] Kudahl, B., & Roald, T. (2024). Touched by beauty: A qualitative inquiry into phenomenology of beauty. *Continental Philosophy Review*, 57, 45–61. <https://doi.org/10.1007/s11007-024-09667-4> [in English].

[14] Merleau-Ponty, M. (1945). *Phénoménologie de la perception*. Paris: Gallimard. [in English].

[15] Pappas, N. (2024). Plato's aesthetics. In E.N. Zalta & U. Nodelman (Eds.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2025 Edition). Stanford University. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/archives/sum2025/entries/plato-aesthetics> [in English].

[16] Perlovsky, L. (2010). Beauty and art: Cognitive function, evolution, and mathematical models of the mind. *WebmedCentral Psychology*, 1(12). Retrieved from http://www.webmedcentral.com/article_view/1322 [in English].

[17] Ramachandran, V.S. (2011). Neuro-aesthetics: A coming of age story. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 23(1), 132–135. [in English].

[18] Rizzolatti, G., Fadiga, L., Gallese, V., & Fogassi, L. (1996). Premotor cortex and the recognition of motor actions. *Cognitive Brain Research*, 3(2), 131–141. [https://doi.org/10.1016/0926-6410\(95\)00038-0](https://doi.org/10.1016/0926-6410(95)00038-0) [in English].

[19] Schiller, F. (1794). *Über die ästhetische Erziehung des Menschen in einer Reihe von Briefen*. Stuttgart: Reclam. [in English].

[20] Visionary experience. (n.d.). *The Library*. Retrieved from <https://www.organism.earth/library/document/visionary-experience> [in English].

ABSTRACT

Bonchuk R. The phenomenological interpretation of beauty, harmony, and sexuality in art and philosophy

The article explores the phenomenological nature of beauty, harmony, and sexuality as interconnected categories of aesthetic experience in art and philosophy. The historical and philosophical evolution of ideas about beauty is highlighted, from ancient concepts of measure and proportion to phenomenological interpretations of the 20th–21st centuries, within which beauty appears as an event of consciousness, harmony as a principle of ordering experienced diversity, and sexuality as an energy of spiritual and bodily self-expression.

The purpose of the study is to phenomenologically analyze the categories of beauty, harmony, and sexuality as aesthetic and spiritual dimensions of human existence, as well as to understand their spatial embodiment in art.

Methodology. The research methodology is based on a phenomenological approach, which allows us to consider beauty, harmony, and sexuality as ways of consciously experiencing existence. Hermeneutic, historical-comparative and cultural methods were used to analyze the evolution of aesthetic categories, as well as elements of psychoanalytic, cognitive and neuroaesthetic interpretation in order to explain the mechanisms of the emotional and spiritual impact of art on a person.

Results. *It was found that beauty, harmony and sexuality form a single phenomenological system in which beauty appears as an event of consciousness, harmony as a principle of ordering being, and sexuality as an energy of spiritual and bodily self-expression. The historical evolution of these concepts from ancient concepts of measure and proportion to the modern understanding of beauty as an existential experience was traced, their reflection in works of art of different eras was revealed and it was shown that through the combination of the sensual and the spiritual, art becomes a means of knowing the harmony of human existence.*

Scientific novelty. *A holistic phenomenological analysis of the categories of beauty, harmony and sexuality as interconnected modes of aesthetic experience was carried out. The author's model of their «trinity» is proposed, in which beauty is interpreted as an act of spiritual revelation, harmony as a principle of ordering being, and sexuality as the energy of creative self-expression.*

Practical relevance. *The results of the study can be used in the field of art history, aesthetics, cultural studies and philosophy for a deeper analysis of artistic works and processes of perception. The proposed phenomenological model of beauty, harmony and sexuality can serve as a methodological basis for teaching humanitarian disciplines, developing artistic and educational programs, as well as for practices aimed at developing the aesthetic, emotional and spiritual experience of the individual.*

Keywords: *phenomenology, beauty, harmony, sexuality, corporeality, aesthetic experience, art, philosophy, spirituality, symbolism.*

AUTHOR'S NOTE:

Bonchuk Roman, *Postgraduate Student at the Department of Art and Renovation, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine, e-mail: megabonchuk13@gmail.com, orcid: 0009-0007-1800-819X.*

Стаття подана до редакції: 16.10.2025.

Стаття прийнята до опублікування: 12.11.2025.

Стаття опублікована: 20.11.2025.